

KÉPES GÉZA

Gyertyafénynél

Berzsényi Dániel emlékének

Szunnyad a föld s a család. Ébren csak én ülök itt még.
Gyertya az asztalomon.
Gondolatom, mint árnyak közt, úgy botladozik rég
elfeledett sorokon.

Berzsényi körmöglette a verseket így, míg az ölben
bödült kinn a barom.
Látom a költőt: sercen a tolla, mécsese lobban,
nyúlik az árny a falon.

En vendég vagyok itt a szelid dunántúli tájon,
ő meg a táj fia volt.
Itt idézte a hősöket, — itt, ha kerülte az álom,
az ablakon kihajolt:

Nézte: a hold ledobálja a fátylaít és a víz és hegy
csillog a fátylak alatt —
Most hamuszín felhő tör elő, belefúlnak a fények,
az ég darabokra szakad.

Mordul a sziklatorok, kék fényel futkos a villám,
lobban, elalszik a mécs.
Csukva az ablak. A víz zuborog le a fákon, a sziklán —
Döbbenetes jelenés!

Vágtat az északi szél, lehajolnak a fák, le a földig,
nyögve hasad le az ág.
Villog az ég meg a föld s a szelek vijjogva üvöltik
szét a világ panaszát.

Dániel áll, a villámfény belegyűlt a szívébe —
Arad a felleg, a kőd.
Az ég markából az égő szót a poeta kitepte!
zendül a szó, dübörög.

Szárnyal az óda, felriad álmából, aki hallja
ezt a titáni zenét —
Elzsongott a vihar — felkéklik a Kemenes-alja,
lángol a hajnali ég!

Az egyetlen árubodé

A városgondnokságnak, két dolgozójának, Serege Jánosnak és Báloné Serfőző Erikának köszönhetjük, hogy az egyetlen árubodé, az újszegedi ligetben lévő kisépület május elsejére új köntöst és némi védelmet kapott, mintegy nyolcvanéves korára.

De honnan ez az egyetlen árubodé, amelyet valaha plakátok kiragasztására is használtak? A jó bornak is mindig kellett céger, az árúnak a hirdetés. Az 1883-ban újjáépült Szegeden is mind többen rájöttek erre, és 1891-től Reisz Simon vállalkozó végezte a hirdetési munkálatokat. Nem sokáig, mert 1893-ban átvette tőle Bába Sándor nyomdász. Neki sem járt haszonnal, és a város házi kezelésbe vette a plakátok kiragasztását, amit tevélegesen rendőrök végeztek, majd egy tanácsi bizottságot hoztak létre, hogy dolgozzon ki javaslatot a hirdetési kérdések megoldására. Időközben Engel Lajos nyomdász is vállalkozott a feladatra, de neki is csak veszteséget hozott.

A városi közgyűlés 1906. nov. 25-én úgy döntött, hogy az addigi magánkézből lévő hirdetőoszlopok és -táblák nem felelnek meg a kívánalmaknak, hanem új hirdetőoszlopokat kell

építeni, amelyeket árubodéként, kisebb elárúsító helyekként is fel lehet használni. A város területén 36 kisépületet emeltek, 30 hirdetési tábla mellett. Mindkét hirdetési alkalmaság megépítése a város költségén történt. A Pester Lloyd kölcsönrel támogatta a vállalkozást amit 20 évre adott, és 1907-től fizették vissza a bérlők. Ezeket a kisépületeket a Szilágyi és Kovács társvállalkozók vitelezték ki, darabját 858 koronáért. (1 K 0,304 gramm aranyra felelt meg.)

Az árubodékkal 1907. júliusára készültek el, és Kószó István vezette bizottság meghirdette a bérbeadás feltételeit. A Klauzál térre, a Kossuth-szobor elé is szándékoztak egy nagy bódét felállítani, de a lakosság nem tetszésére és tiltakozására ezt áttették a Stefánia-sétányra, az Arany János utca felőli részre. Amit ide terveztek, az került át a Bánomkert sorra.

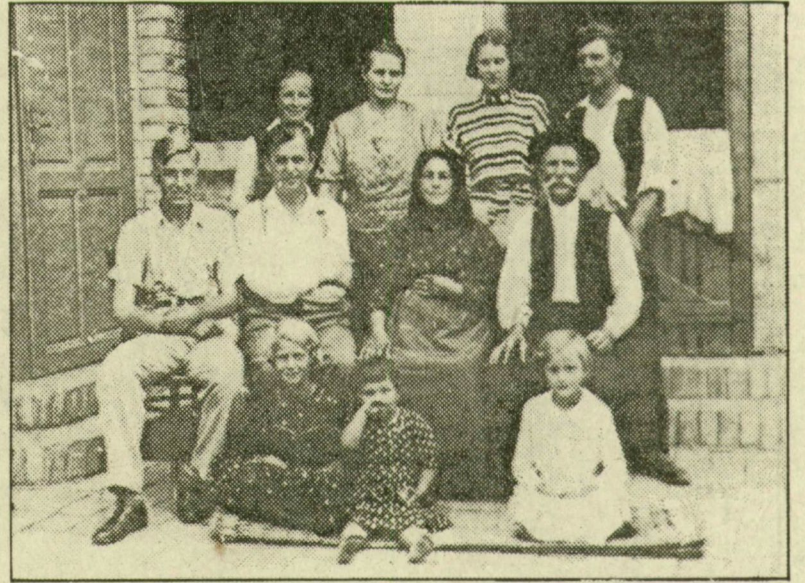
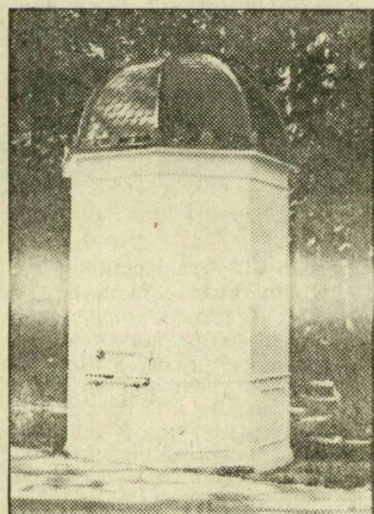
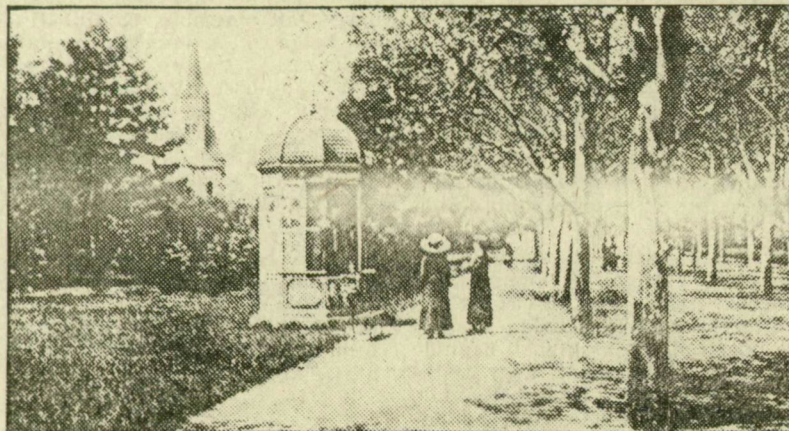
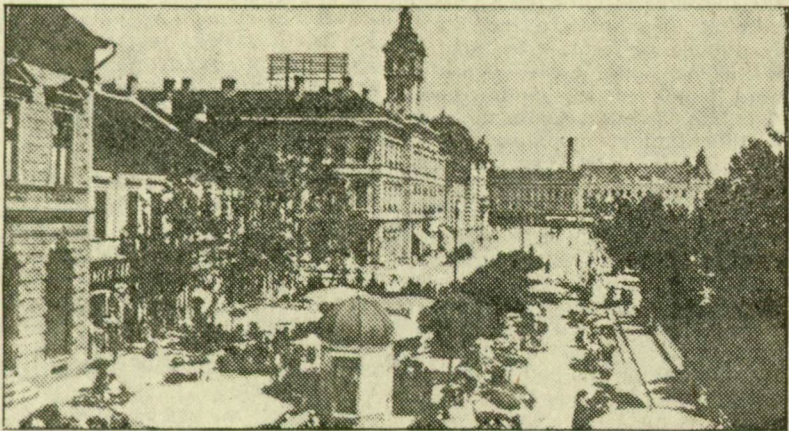
Az árubodék bérbeadására 1907. okt. 25-én került sor. A bérleti díjak tág határok között, 50–1104 korona között mozogtak. A következő helyeken állóknak akadt bérlője: Szeged-Nagyállomás előtt, a Bécsi krt. sarkon, Mátyás tér, Petőfi S. sgt. és Bécsi krt. sarkon, Gizella (ma

Aradi vértanúk) tér, Honvéd tér, Dugonics tér, Arpád tér, Rudolf (ma Roosevelt) tér, Széchenyi tér (a Posta előtt), Széchenyi tér (a Törvényszék előtt), a Jerney-ház előtt, Széchenyi tér (a Kiss Dávid-ház előtt), a Belvárosi leányiskola (ma Jogi Kar), a Tisza Lajos (ma Lenin krt.) és a Laudon (ma Mikszáth Kálmán) u. sarkán, a MÁV Igazgatóság előtt, a Csendőrlaktanya (ma a megyei rendőr-főkapitányság) előtt, a Mars (ma Marx) tér, a Dohánygyár (ma Ruhagyár), a Rókusi állomás, a később épült Gróf-palota előtt, a Kass Vigadó mögött, a Kis-kaszinó előtt, a Szt. György téren, a Brüsszeli krt. sarkán, a Csongrádi sgt. sarkán, az Új (ma Klapka) tér, Valéria (ma Bartók Béla) tér, itt kettő is, a Zsidó menhely előtt, a Bánomkert soron (Tisza-pályaudvar előtt), a Wagner-fürdő előtt (Révai u.) — írja a Szegedi Híradó 1907. okt. 26-i száma. Az újszegedieknek ekkor nem, csak később akadt bérlője.

Ezeknek a kedves hangulatú kisépületeknek külső falára városi, színházi és magánhirdetéseket ragasztottak ki, és belül dohány-, biszu-, emléktárgy árúkat alakítottak ki. A bódébérlők mindjárt az első évben szembekerültek a kofákkal és a sátoros árusokkal, s kérték a város gazdasági hivatalát, hogy környékükön tiltsa meg a konkurenciát, mert ha nem, lemondanak bérleti jogukról.

Ennyi a város kereskedelem-története e momentumának, a 36 árubodének múltja dióhéjban. Egy még áll közülük, az újszegedi, amelynek különös értéke önlemezéből készült zsindele, formatervezett megjelenése. Ezt, az egyetlen érdemes lenne megőrizni a következő századnak is. (1. A Széchenyi tér a 10-es években. 2. Az újszegedi főfasor árubodéja, 1913-ban. 3. Az újszegedi árubodé, jelenleg.

BÁTYAI JENŐ

Bálint Sándor és Tápé

A szegedi tanítóképzőben tanított. Növendékei között volt 1933–1934 között nagybátyám Lele József és még két tápai ifjú, Ördög Antal és Török Antal. Bálint Sándor az önképzőkörben is részt vevő tápai diákoknak feladataul adta, írjanak falujuk népszokásairól dolgozatokat. Nagybátyám a tápai lagzit írta meg a rákészüléstől a másnapi sátorbontásig. A dolgozat elolvasása után kezdett élenken érdeklődni Bálint Sándor a tápai népelet felől. Nagybátyámat arra kérte, szeretne egy tápai lagziban részt venni. Kapóra jött, hogy szüleim esküvőjére készült a nagy kiterjedésű Lele familia, régies nevünkön: a Lele had. Az esküvő 1934 májusában volt. Édesanyám a menyasszony, nagyszüleim és Józsi bátyám társaságában ment el Bálint Sándorékhoz, hogy meghívják a tanár urat és édesanyját Szaka Panna néni a lakodalomba. Szíves örömmel jöttem.

Bálint Sándor akkor járt Tápén legelőszőr. Panna néni amolyan másod-gazdaasszony volt örömanya-nagyanyám mellett, Sándor bácsi pedig hol az egyik, hol a másik tápai öreggel beszélgetett. Minden apró mozzanatot följegyzett, sorra véve a leves-tészta gyúrás, az ajándékozást, egyszerűen mindazokat, amiket kérdéseire elmondtak atyámfiai. Jegyzetelésit csak addig szakította félbe, amíg kikérésre eljárt a sortáncot. Anyám nővére Mancsi néniem kértette ki, mely kikérésnek Bálint Sándor örömmel tett eleget. Mivel táncolni nem tudott, alaposan letaposta nagynéniem himzett fejű papucsát. Néhány lépés után megköszönte, hogy kikérték és ismét az öregek közé hűződött: kéreztet, írt, amíg a noteszlapok meg nem teltek.

Zene és tánc szünetében kiment a sátor mellé, ahol nagy üstökben főtt a baromfileves, több bográcsban pedig a bürgepaprikás. Nagybátyám állandóan mellette volt, s fölhívta Bálint Sándor figyelmét a sok tápai lagzi-hagyományra, amelyeket mástutt nem ismertek. Mire a lagzinak vége lett, egyetlen noteszlap se maradt üresen. Reggel lovaskocsin vitte haza egyik sógorom a kedves vendégeket Szegedre a Pálffy utcai házukhoz.

Attól fogva szinte hetente járt ki Bálint Sándor Tápéra és nagybátyám társaságában kereste föl a jókibeszélésű öreg tápaiakat. A Mihály napi búcsút — amíg Panna néni és nagyszüleim éltek — mindig együtt ülte meg a két család. Ez alkalomra is birka (Sándor bácsi szavával bürgepaprikás) főtt. Egyszer nem sikerült birkahúst szerezni, hát kecskét vettek. A korábbi búcsús ebédekénél Sándor bácsi mindig megjegyezte: „Jóskám, de jó ez a bürge!”. Most mindenki leste, vajon mi lesz, vajon nem esik-e majd rosszul a Sanyikának (így szólította az édesanyja), hogy kecskehúst tálalnak eléje búcsú napján. A dieséret most sem maradt el. Csak később, évek múlva mondták meg neki, hogy az a bürge kecske volt.

Tápé abban az időben szent és sérthetetlen, tiszta archaizmusá-

ban élt. Olyan kiváló öreg adatközlőkkel beszélhetett még Bálint Sándor, mint Nagyembőr Kata néne, Kószó Palika Örzse néni és mások, akiknek adatait csillogó gyöngyszemekként jegyezte föl. Gyűjtött anyagát minden alkalommal fölolvasta nagyanyámnak, olykor a népes családnak, hogy megbizonyosodjon, jó adatokat szedett-e össze egy adott témához. Gyermetegen tudott örülni egy-egy szép népdalnak, mesének, egy-egy régi stílusú népi imának, egyáltalán az egységes tápai néphagyományoknak, vagy akár egy régi szónak is. Hogy mennyire ráértett Tápé hagyományainak kivételes gazdagságára, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a népi-paraszti népelet felől érdeklődő fővárosi és vidéki kutatókat mindenekelőtt Tápéra hozta ki. Móríz Zsigmonddal a Rózsa Sándorhoz gyűjtött adatokat. Később annyian kérték, hogy Tápéra is juthassanak ki, hogy itt fölserolásokra terjedelem kötöttség miatt szó sem lehet. A szegedi fiatalokat is segítette a Tápé-kutatásban. Szimpatizált velük, de a szemináriumnak nem volt tagja.

Bálint Sándor gyűjtéseiből, megjelent műveiből egyértelműen kitetszik, hogy a szegedi nagytáj után Tápén gyűjtött legtöbbet. Nem túlzás azt állítani, hogy szerette Tápé hagyománytisztelő népet, az öreg falut szinte második hazájának tekintette. A tápaiak „kis tanár úrnak” tisztelték.

Tápai gyűjtését minden művében megtaláljuk. Anyagának összegzését a tápai tanács 1967-ben kismonográfiában kiadta. Ez a kis könyv lett az elődje (és az 1938-ban megjelent Walter Zoltán hasonló című munkája) az 1971-ben megjelent Tápé története és néprajza című falumonográfiának. A könyvet harminc szerző készítette. A Hitvilág alfejezetben írja Bálint Sándor Tápéről, az öreg Szöged mellett faluról: „Tápé a szegedi nagytájnak hagyományokban leggazdagabb néprajzi szigete.” E kincsszigeten gyűjtött anyagait könyvek, magnószalagok és témérdek jegyzetanyag örzi. Szerény gyűjteményemben számtalan előadást tartott. Sohasem felejtette el megjegyezni a magával hozott vendégek előtt, hogy a tápai Lele családban ő a kilencedik gyereke. Ez azt jelentette, hogy édesanyámék kilencen voltak testvérek, de Mihályka kisgyermek korában meghalt. Amikor Bálint Sándor édesanyja elhalt, akkor Sándor bácsi kijött a családhoz és kérte, fogadják őt be édestestvérek, s Mihályka helyett lehessen ő a családban a kilencedik testvér. A család természetesen „befogadta”. A mély szeretetben gyökerező testvérséget fejezi ki az egyik, anyámnak dedikált könyve, amelybe ezt írta: „Lele Ilonka kedves testvérhúgomnak és nemzetségének, őszinte, ragaszkodó szeretettel: Bálint Sándor.” (Képkönyv: Bálint Sándor tápaiak körében (balról a második).

IFJ. LELE JÓZSEF